

színűtlen, hogy könyveinek Bécsben 1672. február 6-án felvett regiszterében túl sok újabb angol kiadvány szerepelt volna; a Zrínyire vonatkozó angol irodalmat már csak Írországba való visszatérése után szerezhette be. Ha a Cashel Libraryban más, Forstalltól származó könyvet is találunk, ez megerősítené hipotézisünket. Igaz, ha figyelembe vesszük az angliai Zrínyi-kultusz méreteit, még az is elképzelhető, hogy olyasvalaki ragasztotta be a Zrínyi-képet a *Florus*ba, akinek nem volt különösebb köze a magyarokhoz, de 1664-ben figyelmesen olvasta a híreket, és egy pillanatra odafigyelt arra, ami Kanizsa és Szentgotthárd környékén történt, a vassvári békével befejezett török háborúra.

GÖMÖRI GYÖRGY

Szenci Molnár Albert ismeretlen albumbejegyzése 1611-ből. Szenci Molnár Albert sok utazással, ismerettséggel teli életrajzában naplójának viszonylag részletes volta ellenére is vannak még fehér foltok. Az életrajz kronológiájához a jövőben is pontos adalékkal szolgálhatnak ismeretlen emléksorai.

Szenci Molnár albumbejegyzéseiről e folyóirat hasábjain legutóbb Gömöri György adott hírt 1979-ben,¹ és azok mindegyikét a hágai Királyi Könyvtárból közölte. Itt egy olyan bejegyzést ismertettünk, amely egy később, 1988-ban a könyvtár birtokába került album amicorumban található.

Az emlékkönyv tulajdonosa Johannes Lemker német diák volt, aki jelenlegi ismereteink szerint nem tartozott Szenci Molnár állandó ismerőseinek sorába. Az album elülső kötéstábláján I L B W [= Iohannes Lemkerus Bentheimensis Westphalus] monogram, a hátulsón pedig az 1610-es évszám látható,² a benne található legkorábbi bejegyzés 1608-ból, a tulajdonos szülővárosából, a Münster közelében fekvő Bentheimből (mai neve: Bad Bentheim), a legkésőbbi 1614-ből, Herbornból származik.

Lemker 1589-ban született Bentheimben. Tanulmányai után szülővárosában lett ügyvéd, majd – mivel Hollandia egyetemet végzett értelmiségieknek kedvezőbb feltételeket kínált, mint a harmincéves háború pusztításaitól szenvedő szűkebb pátriája – 1622/23 körül családjával a Hollandia Overijsszel tartományában található Vollenhove városban telepedett le, ahol először köztisztviselő, 1624-től a magisztrátus titkára, majd 1635 és 1638 között a városka polgármestere lett. 1657-ben halt meg.³ Leszármazottai révén a család neve Hollandiában egészen a 19. század végéig fennmaradt,⁴ így ez is oka lehet annak, hogy Lemker album amicoruma hollandiai könyvtárba került.

Lemker tanulmányait a bentheimi iskolában kezdte,⁵ majd az 1588-ban alapított, előbb a Bentheim közelében fekvő Schüttoffban, majd 1591-től Steinfurtban működő gymnasium illusztrébe (Gymnasium Arnoldinum) ment, ahol jogi tanulmányokat folytatott.⁶ 1610. szeptember 13-án ugyancsak jogi tanulmányok céljából beiratkozott a marburgi egyetemre.⁷ Itteni tanulmányai végeztével 1611.

¹ GÖMÖRI György: *Szenci Molnár Albert album- és könyvbejegyzései külföldi könyvgyűjteményekben.* = Magyar Könyvszemle 1979. 372–378.

² Jelzete: 135 J 49.

³ MOOIJWEER, JOOS–SAVORNIN LOHMAN, Christian de: *Johannes Lemker aus Bentheim. Stadtsekretär und Bürgermeister von Vollenhove (Overijssel).* = Bentheimer Jahrbuch 1992. 120–121.

⁴ *I. h.* 122.

⁵ Album f. 262v.

⁶ Uo. f. 259.

⁷ *Catalogus studiosorum Scholae Marpurgensis.* Edidit Iulius CAESAR. Pars quarta. Ab ineunte anno MDCV usque ad extremum annum MDCXXVIII pertinens (a továbbiakban: CSSM). Marburgi MDCCCXXXVI. 51.

október 1-jén a herborni főiskolának lett hallgatója, ahol 1612. augusztus 29-én jogi témából disputált.⁸ Herborni tanulmányai a marbuginál jóval hosszabbnak bizonyultak. Az album bejegyzői 1612 júliusától már „candidatus”-nak (jelölt) nevezik, de ugyanígy titulálják még egy évvel később is, megjegyezve, hogy tanulmányait nemsokára befejezi, ugyanakkor még az album utolsó, 1614. augusztus 15-i bejegyzése is „LL. studiosus”-ként (joghallgató) említi.⁹

Marburgban számos olyan professzor jegyezte be nevét Lemker albumába, akiket Szenci Molnár már 1611 előtt is ismert. Köztük van id. Rudolf Goclenius (1547–1628) matematika-, Caspar Sturm (1550–1625) teológia-, Raphaël Egli (1559–1622) teológia-, Gregorius Schönfeld (1559–1628) teológia-, Hermann Vultejus (1555–1634) jogász-, Johannes Molther (1561–1618) teológia- és hébernyelv-, Johannes Goddaeus (1555–1632) jogász-, Hermann Kirchner (1562–1620) matematika- és Antonius Matthaues (1564–1637) jogászprofesszor,¹⁰ akik Szenci Molnár 1607. június 18-i marburgi beiratkozásakor¹¹ már valamennyien hivatalukban voltak.¹²

Mint azt Szenci Molnár naplójában feljegyezte, Matthaueusszal még 1601-ben Herbornban ismerkedett meg.¹³ Az idősebb Gocleniusszal, Goddaeusszal, Schönfelddel és Vultejusszal már Marburgba érkezésekor megismerkedhetett, mivel Johannes Piscator (1546–1625) herborni teológiaprofesszor 1607 májusában Szenci Molnárt hozzá írt levelében arra kéri, hogy ha Marburgba érkezik, nevében üdvözölje őket.¹⁴ Molthert Váradí Farkas Gergely, Marburgban tanuló magyar diák 1608. június 26-án kelt, Szenci Molnárhoz írt levelében közös ismerősükként említi.¹⁵ Az idősebb Goclenius, Egli és Kirchner lakodalmára írtak köszöntő verset 1611 őszén, Sturm pedig 1612-ben üdvözölte verssel.¹⁶

A herborni bejegyzők között szerepel Johannes Piscator,¹⁷ aki a herborni főiskolára korábban, 1600. november 26-án¹⁸ beiratkozó Szenci Molnárnak is tanára volt,¹⁹ majd 1604-ben üdvözlőverset írt a *Dictionarium Latino-Ungaricum*hoz, és később is leveleztek.²⁰ Ugyancsak emléksorokat írt Lemker albumába Georgius Pasor (1570–1637) a görög nyelv professzora,²¹ aki már Szenci Molnár beiratkozásakor is a főiskola tanára volt, és szintén üdvözlőverset írt a latin-magyar szótárhoz.²²

⁸ *Die Matrikel der Hohen Schule und des Paedagogiums zu Herborn*. Hrsg. von Gottfried ZEDLER und Hans SOMMER (a továbbiakban: MSH). Wiesbaden 1908. 58, 716. /Veröffentlichungen der Historischen Kommission für Nassau V./ – LEMKER *Disputatio politico-juridica de majestate ejusque jure* című munkáját a wiesbadeni Hessische Landesbibliothekben őrzik.

⁹ Album ff. 117, 241, 250.

¹⁰ Album ff. 103, 106, 107, 134, 135, 138, 139r, 140, 142.

¹¹ CSSM 21.

¹² *Catalogus professorum Academiae Marburgensis. Die akademischen Lehrer der Philipps-Universität in Marburg von 1527 bis 1910*. Barb. von Franz GUNDLACH. Marburg, 1927. 12, 14–15, 80–81, 91–92, 320, 366, 388.

¹³ *Szenci Molnár Albert naplója, levelezése és irományai*. Kiad. DÉZSI Lajos (a továbbiakban: NLI). Bp. 1898. 32; lásd még *Szenci Molnár Albert naplója*. Közzéteszi SZABÓ András (a továbbiakban: SzMAN). Bp. 2003. 76, 141. /Historia Litteraria 13./

¹⁴ NLI 209.

¹⁵ Uo. 273.

¹⁶ Uo. 450–452, 454, 458–459.

¹⁷ Album f. 145.

¹⁸ MSH 32.

¹⁹ Az általa Szenci Molnár részére 1601. július 19-én kiállított bizonyítványt lásd NLI 433–434.

²⁰ Uo. 36, 167, 208–209, 315.

²¹ Album f. 150.

²² NLI 36.

Lemker emlékkönyvében Szenci Molnáron kívül nincs más magyar bejegyző, jóllehet 1610. július 12-én Szenci Molnár azt írta be naplójába, hogy Wittenbergből nyolc magyar diák érkezett Marburgba.²³ A további magyar szerzőtől származó emléksorok hiányának egyik oka az, hogy bár két és fél hónappal Lemker előtt a nyolc diák közül hat beiratkozott a marburgi egyetemre,²⁴ – a maradék kettő már korábban, 1610 augusztusában a heidelbergi egyetemnek lett a hallgatója²⁵ –, a hat diák közül kettő már 1610 szeptemberétől, további négy pedig 1611. március 21-től a heidelbergi egyetemen folytatta tanulmányait.²⁶ Így abban az időszakban, amelyből Lemker albumában a marburgi bejegyzések zöme származik (1611 áprilisa–júniusa, vagyis az ottani tanulmányainak befejezése körüli időszak) Szenci Molnáron kívül már nem tartózkodtak magyarok a városban.²⁷ A további magyar bejegyzések hiányának másik oka az, hogy Lemker Herbornban sem találkozhatott magyarokkal, hiszen Szenci Molnár második, 1607. április 5-i beiratkozása²⁸ óta egészen 1614-ig, amikorról az album utolsó, Herbornban készült bejegyzése származik, nem iratkozott be magyar diák a főiskolára.

Szenci Molnár 1611. május 24-én Marburgban jegyezte be sorait Lemker emlékkönyvébe:

Rebus in adversis pariter rebusq(ue) secundis,
Arx mea semper erit, petraq(ue) firma Deus.

Recta valent obliqua cadunt, stat gloria veris,
Turpes eventus quae simulantur habent.

Virtute et eruditione conspicuo
juveni Dn. Johanni Lemkero,
convictori et amico suo p(rae)claro
amoris et memoriae causa sc(ri)bsit

Albertus Molnar Szenciensis Vngarus.

Marburgi 24 Maji 1611.²⁹

Eszerint Lemker Marburgban Szenci Molnár asztaltársa volt.

²³ Uo. 51–52; SzMAN 82, 156.

²⁴ 1610. július 11-én Fegyverneki Hajtó János, Szepsi Korocs György, Szepsi Bényés Pál, Varsányi Pastoris Dániel, Kertvélyesi Pastoris János, július 22-én Tasnádi Kincses Imre iratkozott be az egyetemre. Lásd CSSM 51.

²⁵ Komáromi Lengyel Miklós és ifj. Bornemisza János. Lásd *Die Matrikel der Universität Heidelberg von 1386 bis 1662. II.* Bearb. und hrsg. von Gustav TOEPKE (a továbbiakban: MUH). Heidelberg, 1886. 250.

²⁶ 1610 szeptemberében Fegyverneki Hajtó és Tasnádi Kincses, 1621. március 21-én Szepsi Korocs, Szepsi Bényés, Varsányi Pastoris és Kertvélyesi Pastoris iratkozott be az ottani egyetemre. Lásd MUH 250, 252.

²⁷ A teljesség kedvéért megemlítendő, hogy van az albumban két, 1612. június 8-i marburgi bejegyzés (Album f. 139r-v). Ezek egy alkalmi marburgi látogatás emlékei lehetnek, hiszen az 1612-es évet zömmel herbormi emléksorok képviselik. 1612-ben beiratkozott ugyan egy magyar diák, Ceglédi S. Pál a marburgi egyetemre – az anyakönyv szerint az év utolsó napjaiban (lásd CSSM 67) – ő azonban 1613. április 9-től már szintén a heidelbergi egyetemen folytatta tanulmányait (lásd MUH 264), így Lemker vele sem találkozhatott.

²⁸ „Albertus Molnar Szenciensis Ungarus repetiit scholam Nassovicam. 5. Aprilis [1607]”. Lásd MHSZ 47.

²⁹ Album f. 252.

Az emlékkönyv egy másik, közvetlenül Szenci Molnáré után következő bejegyzéséből az is kiderül, hogy rajta és Lemkeren kívül még egy személy ült rendszeresen az asztalnál: Daniel Breslerus Gdańskból érkezett diák, aki 1610. június 23-án iratkozott be a marburgi egyetemre,³⁰ és Lemkert 1611. május 28-án kelt emléksoraiban szintén „convictor”-nak nevezi;³¹ így vele újabb névvel bővül Szenci Molnár alkalmi ismerőseinek a sora.

Szenci Molnár naplójában az 1611 márciusa és júliusa közötti időszak leírása sajnos, eléggé hézagossá válik: március 24-én (ami ebben az évben húsvétvasárnap volt) Heidelbergben V. Frigyes (1596–1632) pfalzi választófejedelemnek ajándékozott egy példányt a *Lexicon Latino-Graeco-Hungaricum*ból, húsvét másnapján pedig a fejedelem palotájában ebédelt.³² A következő bejegyzés 1611. április 17-ről származik, amikor Móríc hesseni tartománygrófnak (1572–1632) ajándékozta szótárát, és házassága ügyében kérvényt nyújtott be hozzá. Végül július 14-én azt írta be naplójába, hogy elhagyta Marburgot a pestis miatt.³³

Az ismeretlen bejegyzés a hiányos életrajzi kronológiát egészíti ki, és arról tanúskodik, hogy 1611 májusának második felében Szenci Molnár még Marburgban volt.

BUIJTÁS LÁSZLÓ ZSIGMOND

Rumy Károly György csak külföldön nyilvántartott műve. 2001-ben Budapesten két, majdnem teljesen azonos témájú kiállítást rendeztek. Mindkettőn 19. századi művészeknek magyar tájakat megörökítő, gyakran sokszorosított műveit mutatták be a rendezők. Az első a Szépművészeti Múzeumban március 9-étől május 27-éig volt látható,¹ a másik a Közép-európai Kulturális Intézetben szeptember 20-ától október 20-áig tartott nyitva.² Mindkét bemutaton méltán kiemelt helyen szerepeltek az Adolf Kunike kiadásában megjelent Duna-menti településeket ábrázoló litográfia-sorozat lapjai.³ A kiadványt Robert Wagner a kor kétségtelenül leghíresebb dunavidéki látképösszeállításának nevezi, ami azért meggyőző, mivel ő volt a Monarchia sokszorosított vedutasorozatait feldolgozó,

³⁰ CSSM 51.

³¹ Album f. 253.

³² NLI 52; SzMAN 83, 157. Vö. KOVÁCS Sándor Iván–KULCSÁR Péter: *Szenci Molnár Albert V. Frigyes pfalzi választófejedelemnek dedikált könyvei a Vatikáni Könyvtárban.* = Magyar Könyvszemle 1970. 251–252.

³³ NLI 53; SzMAN i. h.

¹ *Útjázok / Travel Impressions.* Szépművészeti Múzeum Grafikai Osztálya. Rendezte és a katalógust írta GONDA Zsuzsa. Bp. 2001.

² *Dunai vázlatok. 19. századi rajzolók táj- és városképei / Sketches on the Danube. Vedutas by 19th Century Artists.* Közép-európai Kulturális Intézet. Szerk. GELLÉRI Katalin, rend. BASICS Beatrix. Bp. 2001.

³ *Zwey hundert vier und sechzig Donau-Ansichten nach dem Laufe des Donaustromes von seinem Ursprunge bis zu seinem Ausflusse in das schwarze Meer.* Sammt einer Donaukarte herausgegeben von Adolph KUNIKE. Historienmaler und Inhaber eines lithographischen Institutes. Begleitet mit einer topographisch-historisch-ethnographisch-pittoresken Beschreibung von Dr. Georg Carl Borromäus RUMY, ... Wien, auf Kosten des Herausgebers, gedruckt bey Leopold Grund 1826. Vö.: NEBEHAY, Ingo–WAGNER, Robert: *Bibliographie altösterreichischer Ansichtenwerke. II.* Wien, 1982. 336. sz. – Reprint kiadás megjelent: München, [1978]. Az Országos Széchényi Könyvtárban jelzete: Dm 1576.